

VIRUS EBOLA

UNA MALADIA MALA CHI,

BELLE SEMPER,

PORTAT A SA MORTE

De Ebola s'ammalàidant òmines e martinicas.

Su nùmene “Ebola” benit dae cussu de unu frùmene chi passat in sa Repùblica Democràtica de su Congo (su chi, in antis, fiat su Zaire) uno de sos duos logos in ue, in su 1976, sa zente si fiat ammalaidada

pro sa prima borta de Ebola. S'àteru logu, in su matessi annu, fiat su Sudan.

Ebola est unu virus chi faghet parte de sa famillia de sos *Filoviridae*, gènere *Filovirus*. Sunt istados iscobertos chimbe tipos de virus: Zaire, Sudan, Ivory Coast, Bundibugyo e Reston. Onniunu de custos s'isvilupat in logos diferentes.

Sos primos bator sunt portadores de maladia; est de custos sa neghe de unas cantas pestas in Àfrica. Imbetzes su tipu Reston, iscobertu pro sa prima borta a Reston, in Virginia (USA), in sas martinicas chi arribaiant dae sas Filippinas, apitzigat a sas martinicas ebbia sende chi s'òmine nde leat una forma chi non tenet s'òrtomu perunu.

Non s'ischit dae ue naschet su virus ma si pensat chi sa presèntzia sua siat ligada a sos tzintzimurreddos de sa frùtora (*Pteropodidae*). Su virus Ebola tenet unas cantas cosas a comòniu cun sa callentura de “Marburg”.

Ebola est una maladia mala chi, belle semper, portat a sa morte.

Sos s'òrtomos sunt custos:

- Callentura arta
- Debilesa
- Dolores a sas articulatziones e a sos mùsculos
- Gana mala e dolore de istògomo
- Dolore de conca
- Dolore de gùturu

A pustis faghet a conos, a cagaredda e sa pedde si prenet totu de bubblicas.

Su tempus mèdiu de incubatzione est prus o mancu 8-10 dies (ma podet andare dae duas finas a bintunu dies). Chie leat su virus ddu podet apitzigare a sos àteros dae cando incumentzant sos primos s'òrtomos.

Su test de laboratòriu ebbia podet cunfirmare sa presèntzia de su virus.

Comente si podet apitzigare su virus Ebola:

- cuntatu cun sàmbene, pìssiu, salia, merda, vòmitu, isperma de una persone malàida;
- cuntatu cun ozetos (pro esèmpiu agos) brutos de sàmbene o àteros lìcuidos biolòzicos de una persone malàida.

Su virus podet èssere apitzigadu a àtere finas a pustis de èssere sanados. Si pensat chi non potzat èssere apitzigadu cun s'àlidu ma, de onni manera, chie assistit a sos malàidos diat fàghere bene a abarrare a largu a su nessi de unu metru pro non ddi lòmperè gùtios de salia.

A printzìpiu, cando sa persone portat callentura ebbia e non tenet àteros s'ìntomos, b'at prus pagu possibilidade de dd'apitzigare a àtere; a pustis, cando cumparit s'emorragia, s'arriscu est prus artu meda e abarrat finas a pustis de sa morte.

Custa pesta est iscopiada in su mese de nadale de su 2013 in unas cantas natziones

de s'Àfrica; est sa pesta de Ebola prus mala chi si siat mai bista.

Comente sunt sas cosas in Itàlia

In s'istadu nostru non b'at istadu casos de maladias. B'at istadu unos cantos sospetos ebbia, chi sunt resurtados negativos cun sos esàmenes.

In Itàlia est istadu fatu de totu pro si preparare e pro respòndere a custu perìgulu, a livellu natzionale, regionale e finas locale, s'in casu bi siant casos de zente chi s'ammalàidat.

Finas in casu bi siat perìgulu mannu pro sa salute, su sistema de sanidade pùblica est pruntu a ddi parare fronte ca in su territòriu b'at duas istruturas cun laboratòrios de màssima seguresa e

apostos a isolamentu artu (INMI Spallanzani de Roma, Ispidale Sacco de

Milano) e semus finas prontos pro su

trasportu in “alto biocontenimento” de malàidos cun callentura emorràgica virale.

Controllos in portos e aeroportos

In totus sos portos e aeroportos de Itàlia sunt istadas leadas mesuras pro sa profilassi internatzionale, gràtzias a sos ufitzios cumpetentes de custu Ministèriu, chi s'agatant in totu su territòriu. Gràtzias a custos ufitzios sos tzitadinos chi arribant dae logos in ue b'est sa pesta benint informados deretu de sa possibilidade, in tzertas cunditziones, de àere leadu sa maladia e de comente si cumportare cando intendent sos primos sinnales.

Informatziones pro chie viazat

Su cussizu diat èssere cussu de trantzire, si non b'at cosas de apretu, cussos viazos in àreas geogràficas in ue b'est sa pesta. A chie bi devet andare benint dadas totus sas informatziones e sos cussizos de comente si cumportare: ite fàghere o non fàghere pro non s'ammalaidare.

UNAS CANTAS COSAS DE ISCHIRE,

Chie curret prus perìgulu de si leare su virus?

- Sos operadores sanitàrios;
- Familiares o àteras persones chi sunt a cuntatu cun malàidos;
- Chie nch'interrat sos mortos, ca devet tocàre sa carena de persones malàidas;
- Sos cassadores de sa foresta pluviale ca podent tocàre animales mortos agatados in sa foresta.

B'at de fàghere àteras chircas pro ischire cun seguresa si pro sas persones cun su sistema immunitàriu dèbile o cussas chi zai tenent àteras maladias b'at prus perìgulu de s'ammalaidare.

Cando non b'at perìgulu de si nde leare su virus Ebola?

Finas pro chie bivet o est andadu in zonas in ue b'est su virus su perìgulu de infetzione de virus Ebola est bassu, semper chi non bi siat istadu cuntatu cun sos

lìcuidos de una persone o animale zai malàidu, siat custu biu o mortu.

Su de intrare in cuntatu cun persones chi non tenent s'ntomos, in logos pùblicos, no est perigulosu. Unu non s'ammalaidat tochende dinari o cosa de papare o annadende in piscina.

Ma cantu est coriatzu su virus EBOLA?

Su virus Ebola benit mortu sena dificultade cun sabone, candegina, cun sa lughe de su sole o assutende o sichende sa cosa impestada. Pro fàghere mòrrere su virus Ebola bastat a sabunare bene in lavatritze su bestire impestadu. Su virus bivet pagu tempus in logos a in ue arribat sa lughe de su sole o in logos sicos.

Cando diat tocàre a domandare azudu a unu dotore?

Si sa persone est in unu logu in ue s'ischit chi b'est sa maladia o est intrada in cuntatu cun una persone chi tenet su virus o chi si pensat ddu tenzat e incumentzat a tènnere sos s'ntomos de su virus, devet andare deretu a su dotore.

Si b'at unu casu suspetu cheret fatu a ischire deretu a s'unidade sanitària prus a fundu. Tocat a si curare immediatu si si cheret bìvere. A si curare est importante finas pro ismenguare su perìgulu de apitzigare sa maladia a àtere.

Comente si curare?

Chie est malàidu meda tenet bisonzu de terapia intensiva, belle semper portat su corpus sicu e tenet bisonzu de lìcuidos de ddi fàghere in vena o de bufare solutziones chi cuntentent "elettroliti". Oe in die no esistit galu una cura ispetzìfica pro sanare dae custa maladia.

Calicunu curadu cun sas terapias zustas podet sanare puru.

Pro chi sa maladia non si difundet, sas persones malàidas o suspetas divent abarrare a largu dae sos àteros e divent èssere curadas dae personale chi devet fàghere atenzione manna.

Si podet fàghere carchi cosa pro non si nde leare su virus?

Oe no esistit unu vatzinu autorizadu pro sa maladia de su virus Ebola. Sunt isperimentende unos cantos vatzinos ma nen mancu unu est a disponimentu in custu momentu.

Pro fàghere ismenguare su nùmeru de persones chi s'ammalaidant e morint, sa zente devet ischire ite devet fàghere pro non cùrrere su perìgulu de si nde leare su virus.

Ite fàghere pro non si nde leare sa maladia

Sas primas persones chi si sunt ammalaidadas, si nd'ant leadu su virus intrende in cuntatu cun animales o carenas

de animales mortos. A pustis est capitadu a zente chi at tocadu lìcuidos de una persone malàida, capitadu mancari cando dda fiat curende o nche dda fiat interrende sena fàghere atenzione manna.

In custa ùrtima pesta de Àfrica otzidentale sas persones si dd'ant atacada pari pari.

Ma b'at unas cantas cosas chi podent èssere fatas pro non si nde leare sa maladia o, a su nessi, pro limitare o frimare su cuntàgiu!!! Sunt custas:

- connòschere sa maladia, comente benit apitzigada e comente fàghere pro chi non sighet a si difùndere;
- Chircare de intrare su prus pagu possibile in cuntatu cun animales malàidos o chi sunt perigulosos ca si nde dda podent leare (tzintzimurreddos de sa frùtora, martinicas) in sas forestas pluviales in ue b'est sa pesta;
- Coghinare bene petza e sàmbene in antis de ddos papare;
- Portare semper guantos e àteras cosas chi potzant protèzere sa persone cando est curende unu malàidu;

- Sabunare semper sas manos a pustis àere visitadu persones malàidas in s'ispidale o a pustis àere assistidu calicunu in domo;
- Interrare deretu persones mortas de Ebola, sena toccare sas carenas a manos nudas.

Comente amparare sos operadores sanitàrios dae su perìgulu de s'ammalaidare cando curant zente chi tenet su virus?

Sos operadores sanitàrios chi divent pro fortza tènnere cuntatos cun persones malàidas, current prus perìgulu de si nde leare su virus in cunfrontu a àtere chi, imbetzes, non faghet custu mestieri.

In prus a sas precautziones normales sos operadores divent:

- sighire bene totu su chi est prevididu pro su controllu de sas infetziones e chircare de non toccare sàmbene, lìcuidos o ozetos impestados comente su bestire brutu de lìcuidos biolòzicos de unu malàidu o agos usadas;
- impreare totu su chi podet abisonzare pro si protèzere, comente su càmiche chi

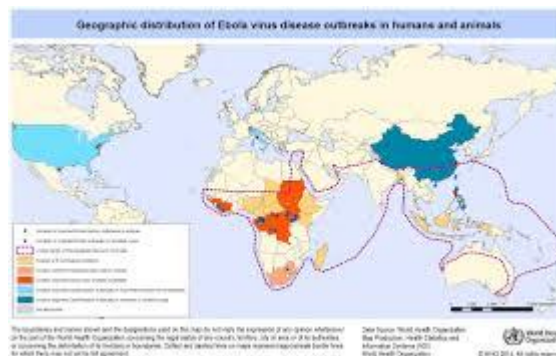
- si nche fùliat onni borta chi si usat, quantos, màschera e atzales o visieras;
- non torrare a portare cosas o bestire si no est chi siant istados disinfetados bene;
- cambiare sos quantos onni borta chi s'assistit a calicunu chi est malàidu o si pensat siat malàidu de Ebola;
- fàghere protzeduras invasivas - chi podent èssere unu perìgulu pro dotores e infermieris - respetende totus sas cunditiones de seguresa;
- non lassare sos malàidos de Ebola in su matessi logu de cussos sanos.

B'at cosa de papare chi podet azudare a non si nde leare s'infetzione o a dda curare?

No, non bi nd'at.

S'OMS cussizat de sighire su chi narat s'autoridade de sanidade pùblica ebbia.

Sigomente non b'at una meighina pro curare s'Ebola, su tratamentu menzus est cussu intensivu fatu in s'ispidale dae operadores sanitàrios chi sighint protzeduras severas de controllu de sas infetziones.

Ite faghet s'OMS pro amparare sa salute pùblica in casu de pesta?

- Faghet consulèntzia tècnica a sos Istados e a sas comunidades pro ddas preparare in casu de pesta;
- controllat sas maladies e passat a sos Istados informatziones subra sa difusione de sa pesta;
- dat assistèntzia tècnica pro istudiare e cuntènnere su perìgulu pro sa salute cando andant a assistere a sos malàidos;
- dat cussizos pro non si nde leare su virus o pro si curare;
- mandat esperti e dat materiale sanitàriu (cosas chi abisonzant a sos operadores sanitàrios pro si difèndere dae su virus) si s'Istadu ddos petit;

- informat prus persones possìbiles de sos dannos de sa malattia, comente si diat dèvere curare e ite fàghere pro chi sas persones non si dd'apìtzighent s'unu cun s'àteru;
- faghet una retza de esperti, a livellu continentale e mondiale, pro dare assistèntzia, si preguntada, pro allenare sos s'ntomos de sa malattia e dare informatziones subra viazos e cummèrtzios.

Seguru est a si pònnere in viazu si b'at una pesta? Ite cussizat s'OMS?

In casu de perìgulu s'OMS esàminat cun tenea sa situatzione sanitària pùblica e dat cussizos subra viazos e logos a ue andare o nono, si bi nd'at bisonzu. A die de oe non b'at istadu galu custu problema.

Pro como sos viazadores non current su perìgulu de si nde leare su virus ca apìtzigat solu si b'at cuntatu cun pìssiu, s'àmbene ecc de una persone malàida.

Si unu si devet pònnere in viazu, custos sunt sos cussizos de s'OMS:

- chie viazat diat dèvere abarrare a largu dae persones chi tenent su virus;
- Sos operadores sanitàrios chi andant a logos in ue b'est sa pesta diant dèvere sighire cun atentu sos inditos de s'OMS;
- Chie est andadu a unu logu in ue bi fiat sa pesta, diat dèvere connòschere totus sos s'ntomos e andare deretu a su dotore si nd'intendetet calicunu;
- Sos dotores chi curant persones chi sunt istadas in logos in ue b'est su virus e nde tenent sos s'ntomos, divent leare in cunsideru sa possibilidade chi si tratet de Ebola.

Totus sos cussizos chi s'OMS dat a sos viazadores, in custu momentu de emergèntzia de sanidade pùblica chi interessat a totus, sunt istados publicados s'8 de austu de ocannu pro chi totus siant informados.

Su Ministèriu de sa Salude, mancarì s'OMS finas a oe no apat proibidu viazos in logos in ue b'est su virus, cussizat de trantzire sa partèntzia, si non in casu de apretu mannu.

Tocat finas a ischire chi s'OMS racumandat a sas autoridades de sos istados africanos in ue b'est su virus, de controllare in aeroportos, portos o istradas mannas chie andat foras. A custas persones benit provada sa callentura e divent respòndere a unas cantas preguntas. Si b'at una cale si siat duda, sa persone non podet partire. A oe non sunt imbetzes racumandados controllos pro chie andat a cussos istados.

Ite cussizat s'ECDE pro chie devet andare in Guinea e Liberia, logos in ue b'est su virus?

CUSSIZOS PRO VIAZADORES CHI ANDANT A GUINEA O LIBERIA

Su perìgulu de si nde leare su virus est bassu. Pro èssere seguros de non si nde leare sa maladia, si diant dèvere sighire custos cussizos:

- chircare de non toccare s'ambene o àteros lìcuidos de persones malàidas o mortas de Ebola e nen mancu ozetos chi diant pòdere èssere istados impestados;
- abarrare a largu dae animales agrestes e non nde papare sa petza;

- no andare a letu cun nemos sena protetzione.

CUSSIZOS PRO SOS VIAZADORES CHI ARRIBANT DAE SA GUINEA O LIBERIA

Si una persone est andata a Guinea o in Liberia, su perìgulu de si nd'àere leadu su virus est bassu; de onni manera:

- si a pustis de una pariga de chidas dae cando sa persone est torrada tenet callentura, istrachidùmine, cagaredda o àteros s'ntomos, devet andare deretu a su dotore e nàrrere a in ue est andata ca diat pòdere èssere finas neghe de un'infetzione, comente sa malària, chi tocat comuncas a curare impresse;
- si sa persone at tocadu pissiu o àteru lìcuidu de una persone o animale malàidu, siat biu chi mortu, o est andata a letu sena protetzione peruna cun persones chi sunt istadas malàidas e sunt sanadas, devet preguntare deretu azudu a unu dotore e nàrrere a ue est andata;
- in antis de andare a su dotore, diat èssere menzus a telefonare pro ddi permitere de

aprontare totu pro sa seguresa in antis chi arribet sa persone chi preguntat azudu.

Comente sunt sas cosas in Itàlia e ite est istadu fatu pro amparare sa zente dae su perìgulu de su virus?

Dae meses s'Itàlia s'est mòvida e at leadu totus sas misuras possìbiles pro chi non bi siat perìgulu de virus e, in casu, pro nde frimare sa difusione;

In custos ùrtimos meses s'est intèndiu de casos de pòssibile persones malàidas ca teniant unos cantos sìnimos o ca beniant dae logos in ue b'est su virus. Sunt resurtos totus negativos.

Su Ministèriu de sa salute italianu nos dat pro tempus totus sas informatziones e dispositziones pro afortigare sas misuras de controllu in portos, aeroportos (in ue bi sunt sos ufizios de sa Sanidade Marittima, aerea e de frontiera - USMAF) e at ordinadu chi, pro s'intregu de sa pràtica sanitària a sas naves chi in sas 21 dies in antis si sunt frimadas in portos de Istados corpidos dae su virus, siant fatos in antis

totus sos atzertamentos. Pro cantu atenet a sos aereos, s'òrdine est cussu de ddos frimare deretu si b'at suspetu de zente malàida e de ddos mandare a unu de sos aeroportos sanitàrios italianos, cunforma a su Regulamentu Sanitàriu Internatzionale de su 2005.

Mancari pro sos italianos su perìgulu siat bassu meda, cheret ammentadu chi nois, a diferèntzia de àteros Istados de Europa, non tenimus cullegamentos deretos cun Istados in ue b'est su virus e chi finas àteros istados de Europa sunt leende totus sas misuras de controllu in sos aeroportos. Pro cantu atenet a sos immigrados sena permissu de residèntzia chi arribaant dae sas costas de Africa, su tempus longu de su viazu faghet a manera chi, si calicunu fiat zai malàidu cando est partidu, sos sìnimos si siant bistos in su viazu e duncas siant controllados in antis de nche calare a terra, comente prevididu dae s'operatzione Mare Nostrum.

Bortadu dae:

http://www.salute.gov.it/portale/p5_1_1.jsp?id=184

http://www.salute.gov.it/portale/temi/p2_6.jsp?lingua=italiano&id=3943&area=Malattie%20infettive&menu=altremalattie